67. Whitley, R., Jaklič, M., &Hočevar, M. (2000). Success without Shock Therapy in Eastern Europe: The Case of Slovenia. In S. Quack, G. Morgan & R. Whitley (Eds.).*National Capitalisms, Global Competition and Economic Performance* (pp. 291-316). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

68. Williamson, J. (1992). *The Eastern Transition to a Market Economy: A Global Perspective*. London School of Economics and Political Science: Centre for Economic Performance.
http://eprints.lse.ac.uk/21055/1/The_Eastern_Transition_to_a_Market_Economy_A_Global_Perspective.pdf (retrieved 5. October 2013)

69. Williamson, O. (2008). Foreword — The New Institutional Economics Guidebook.In E. Brousseau& J-M.Glachant (Eds.). *New Institutional Economics — A Guidebook* (pp. xxiii-xxxvii). Cambridge: Cambridge University Press.

70. Zak, P. J. (2008). Neuroeconomics.In *McGraw-Hill Yearbook of Science & Technology 2008* (pp. 248-250). New York, NY: McGraw-Hill Professional.

71. Zupčević, M. (2007).*Post-Conflict Political Economy in Bosnia and Herzegovina: Can the Neoliberal Peace Transformation Strategy Lead to Long-Term Socio-Economic Development? A Study of the War Legacy Factor in Post-Conflict Political Economy*.Dissertation.MA in International Relations. London: University of London, King's College London.

Статтю подано до редакції 21.02.14

УДК65:502/504(075:8)

Л. С. Гринів,
д-р екон. наук, професор,
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

РОЗВИТОК МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ:ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

АНОТАЦІЯ. Розглянуто проблеми розвитку якісно нової, фізико-економічної методології сучасної науки. Досліджено можливості застосування міждисциплінарних підходів до вирішення еколого-економічних питань. Узагальнено особливості фізичної економії. Запропоновано авторський підхід до розвитку та втілення ідей С. Подолинського, М. Руденка та В. Вернадського в новітню теоретичну економіку. Обґрунтовано фізико-економічне моделювання споживання та заощадження природного капіталу.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: негентропійний феномен розвитку, екологічно збалансована економіка, фізична економія, міждисциплінарна методологія економічної науки, ноосферна модель економіки.

© Л. С. Гринів, 2014

АННОТАЦИЯ. В статье рассматриваются проблемы развития качественно новой, физико-экономической методологии современной науки. Исследуются возможности применения междисциплинарных подходов к решению эколого-экономических вопросов. Обобщенно особенности физической экономии. Предложен авторский подход к развитию и воплощению идей С. Подолинского, М. Руденка и В. Вернадского в новую теоретическую экономику. Обоснованно физико-экономическое моделирование потребления и сбережения природного капитала.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: негэнтропийный феномен развития, экологически сбалансированная экономика, физическая экономия, междисциплинарная методология экономической науки, ноосферная модель экономики.

ABSTRACT. This paper addresses the problem of qualitatively new physical and economic methodology of modern science. The possibilities of applying interdisciplinary approaches to address environmental and economic issues are investigated. The features of physical economy are summarized. An architectural approach to the development and implementation of ideas S. Podolynsky, M. Rudenko and V. Vernadsky in the modern theoretical economics is proposed. Physical and economic modeling of consumption and saving natural capital is proved.

KEYWORDS: negentropic phenomenon of ecologically balanced economy, individual savings, interdisciplinary methodology of economics, noosphere economic model.

Постановка проблеми. Сьогоднішній світ, що ускладнений екологічною та фінансово-економічною кризами, потребує знаходження адекватних відповідей на деякі загальнопланетарні проблеми. Процеси глобалізації, спрямовані на економічну експансію лише загострюють їх, оскільки ігнорують вимоги законів збереження простору біосфери, як фундаменту для розвитку економіки. Чому питання зміни моделі розвитку економіки є квазіактуальним саме тепер, на початку нового століття? Та перш за все тому, що з'явились вже початкові ознаки трансформації цих криз, і в першу чергу , екологічної, в загальнопланетарну катастрофу, коли процеси руйнування біосфери стають незворотними. Атрибутами цього є глобальні природні зміни та катаклізми, втрата кліматичної стабільності, знищення озонового екрану в верхніх шарах атмосфери, втрата запасів питної води через обезводнення материкових територій планети тощо.

Як запобігти цим руйнівним процесам, що відбуваються в природному довкіллі та економіці? Яким чином можна досягнути конструктивності у складній системі взаємозв'язків «природа-суспільство-економіка» та позбутись деструктивного впливу

економіки соціуму по відношенню до «економіки» природи? З допомогою яких механізмів можна досягнути екологічної збалансованості економіки, яка постійно перебуває в просторовому полі біосфери та споживає ресурсопотоки, які в ній формуються? Чи можна піддаватись ейфорії з приводу 4—5 % щорічного зростання світової економіки в час, коли знижується обсяг продукції наземного фотосинтезу, а природні наземні екосистеми катастрофічно втрачають біоінформацію, яка є життєдайним ресурсом на планеті? Тому однією з найскладніших і водночас надзвичайно актуальних теоретико-методологічних і прикладних проблем новітньої економічної науки є проблема формування такої моделі економіки,яка б забезпечувала стійкість існування біосфери, без якої не можливо,на нашу думку,орієнтуватись не лише на стійкість світової фінансової системи, але і на збереження людської цивілізації загалом.

Для зміни моделі розвитку економіки необхідно усвідомлювати, за рахунок яких джерел, ресурсів і процесів стає можливим конструктивний прогрес не лише у суспільстві та господарстві соціуму, але і у живій природі та у біосфері Землі. Адже,закони економіки не можуть бути абстрагованими від законів природи, яка дає їй ресурси. У цьому контексті щораз більше зацікавлення викликає дослідження глобальних тенденцій економічного розвитку з позицій не лише економічних, але і універсальних законів фізики, в яких провідне місце належить поняттям ентропії і негентропії, а також їх ролі у процесах, що відбуваються у живій природі біосфери.Закони фізики стверджують, що ні жива речовина, ні енергія в природі не виникають і не зникають самі собою, а зазнають постійних змін, рухів і взаємних перетворень.

Природні системи і господарська діяльність людей взаємодіють між собою енергетично, постійно обумовлюючи нові види роботи. Ще в 40-х роках XXI ст. у науковий обіг ввійшов термін «негентропії», запропонований Е. Шредингером, як антипод ентропії. Негентропія ототожнюється з запасом вільної енергії Сонячного світла, яке поглинають хлорофілом зелених рослин у процесі фотосинтезу і стає джерелом упорядкування всіх процесів на Землі. Цей негентропійний феномен, що забезпечує креативний еволюційний розвиток нашої планети чомусь впродовж тривалого часу формування світової економічної думки не попадав в поле зору вчених-економістів. Між тим, саме пізнання цього феномену може внести, на нашу думку, позитивні зміни в формування якісно нових методологічних засад розвитку новітньої міждисциплінарної методології економічної науки [5–7].

Аналіз досліджень та нерозв'язана частина проблеми. Для відображення основних тенденцій досліджень у галузі філософії економіки в XXI ст. можна скористатись висловом «у пошуках самобутності». Весь пласт розвитку класичної (неокласичної) економічної науки заповнений стрімко зростаючим потоком економічних законів ринкового господарства, що базуються на принципах споживацького матеріалізму. Суб'єктивний вибір економічного споживача, як відомо, тут є головним дороговказом для зміни акцентів в господарському житті та трансформації ринкових сил у державі. *В той же час розкриття енергетичних джерел створення додаткової вартості С. Подолинським в XIX ст.* можна вважати стартовою подією у стрімкому процесі формування постнекласичної теоретичної економіки. Ця подія висвітлює безмежні перспективи для пояснення усього гігантського матеріалу економічної науки у термінах природничих, і в першу чергу фізичних теорій.

У цьому контексті, актуальним є вислів французького економіста, лауреата Нобелівської премії 1988 р., Моріса Аллє, який вважав, що роль науки полягає в тому, «аби спростити і відібрати факти, звести їх до значущих даних та знайти між ними суттєві залежності... Можна з користю для справи спростити реальність, — застерігає він, — але тільки тоді, коли це не змінює дійсної природи явищ. Однак прагнення до спрощення ні в якому разі не повинно призводити до спотворення сутності реальності» [1, с. 38].

Відтак найбільш наближеним до сучасної суспільно-господарської реальності можна вважати знання, що базується на природничих законах економічного буття. Микола Руденко називає його *фізичною економією* [3].

Справедливість такого визначення даного сегмента економічного знання підтверджується словами того ж М.Аллє: «Те, що вірне для фізики, є вірним і для економічних наук» [3, с. 50]. Ще в другій половині 60-х років XX ст. він прийшов до висновку, що «науковий аналіз економічних явищ показує існування настільки ж вражаючих закономірностей, як і в фізичних науках» [3, с. 30][1].

Формулювання мети доповіді. Чи правомірним є дослідження сьогоднішньої економіки, як такого собі «вічного двигуна», що функціонує в адіабатичному режимі, тобто ізольовано від природного довкілля, де формуються ресурсопотоки, які вона споживає? Адже саме біосфера є тою материнською системою, що водночас є першоосновою для колообігів вартості в господар-

[1] Экономика как наука: Пер. с франц. — М.: Наука для общества, 1995.

стві людей, а несуча здатність економіки та техносфери є функціонально залежною від несучої здатності біосфери. Тобто потребує свого подальшого розвитку теорія фізичної економії, основи якої заклали в попередні століття наші геніальні співвітчизники С. Подолинський і В. Вернадський, а продовжив М. Руденко [2–4]. Водночас треба враховувати новітні досягнення природничих та соціальних наук 21 століття. Вважаємо, що методологія космогенності повинна знайти своє дальше продовження в сучасній теоретичній економіці.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням наукових результатів. Якщо б економічна наука хоч частково «дослухалась» до законів фізики, то сьогодні світ не був би у вирі прогресуючих природних катастроф та стихій. Теорії ринкового фундаменталізму, що базуються на споживацькому матеріалізмі внесли непоправиму шкоду, оскільки поставили на п'єдестал не природу, як першооснову існування Всесвіту, а економічного споживача з його непомірними апетитами, захланністю та бездуховністю. Між тим фундаментальним принципом функціонування біосфери є тісна взаємоузгодженість процесів життєдіяльності всіх представників — численних видів живої природи. Тому для біосфери не існує відходів як таких, бо кожен елемент життєдіяльності її членів — рослин, тварин і мікроорганізмів є необхідним елементом подальшого біосферного циклу, що має свій ритм, структуру і функцію, своє, відведене місце у негентропійній еволюції Землі.

Сьогодні можна констатувати, що фізичні межі економічного зростання виникають унаслідок взаємопов'язаних чинників: скінченності планетарної економіки, сукупної ентропії, що має тенденцію до збільшення та еколого-економічного взаємозв'язку, що базується на єдності природної та господарської підсистем макроекономічної системи будь-якого ієрархічного рівня. Дедалі більша обмеженість і дефіцитність не лише ресурсів природи але і її відновлювальних функцій вказує на необхідність змін в методології економічної науки. У зв'язку з цим антропоцентрична світоглядна основа неокласичної економічної теорії повинна бути переглянута і замінена на природо центричну основу новітньої фізико-економічної теорії.

Крім раніше існуючих в природі основних колообігів речовини та енергії — геологічного і біологічного — за час розвитку суспільства утворився і стає дедалі суттєвішим третій основний колообіг, який виник завдяки інтенсивної господарської діяльності людей. Його можна назвати антропогенним чи техногенним. Ан-

тропогенний колообіг містить, по-перше, сполуки, яких не було спершу в природі, а також процеси, швидкість протікання яких значно вищі звичайних. По-друге, колообіг цей поки-що в цілому невпорядкований, розімкнутий у більшості своїх ланок і може бути названий колообігом лише умовно. Водночас антропогенний колообіг речовин не існує окремо від природних колообігів, а включений в їх структуру, тобто в рух маси води, повітря, зміщення осі Землі і порід. Таким чином, антропогенний колообіг порушує збалансованість природних колообігів, деформує структуру взаємозв'язку їх ланок. У такій ситуації треба моделювати можливі варіанти досягнення резонансності між ними. ***А для цього треба пізнати феномен функціонування органічного світу через використання природничих, і зокрема, біологічної та фізичної науки для покращення якості сучасної економічної науки.***

У соціально-економічних прогнозах слід враховувати складові, які можна назвати екологічними: кінцевий характер мінеральних ресурсів, а також обмежені можливості природних комплексів поглинати і нейтралізувати відходи людської господарської діяльності. Якщо попередні прогнози, які лише враховували традиційні тенденції зростання виробництва, зростання обсягу споживання і зростання населення, мали оптимістичний характер, то врахування екологічних параметрів одразу ж перевело глобальний прогноз в песимістичне русло, показавши неминучість нисхідної лінії розвитку суспільства до кінця першої третини XXI століття у зв'язку з можливістю виснаження мінеральних ресурсів і надмірним забрудненням природного середовища. Роботи, які виконані на замовлення Римського клубу під керівництвом Д. Медоуза («Межі росту», 1972), а також М. Месеровича і Є. Пестеля («Людство біля поворотного пункту», 1974), здебільшого підтвердили справедливість прогнозів, запропонованих Дж. Форестером. Так уперше в науці було поставлено проблему кінця цивілізації в недалекому майбутньому, про що не раз попереджали різні пророки. Тому, тим більшою є потреба в такій сфері знань, яка б досконало досліджувала виявлену проблему й окреслювала шляхи запобігання майбутнім природним катастрофам світу [5].

Вважаємо, що нині сама назва «фізична економія» сутнісно означає, що це наука про загальні властивості та закони руху в природогосподарських системах різного ієрархічного рівня. ***Таким чином, сьогодні фізична економія має досліджувати сили, що забезпечують рух (розвиток) цих систем, використовуючи обґрунтовані фізикою поняття енергії, ентропії, сили, прос-***

тору тощо. Однак тут слід зазначити, що впродовж тривалого часу закони руху, як відомо, досліджувала ньютонівська (класична) фізика, що вивчала прості, закриті системи. Водночас нині фізична наука — це, перш за все — квантова механіка, що значно збагатила концептуальні підходи до вивчення цих понять. У зв'язку з цим виникла необхідність і в нових моделях розвитку фізичної економії.Це обумовлює необхідність обґрунтування альтернативних економічних теорій, що застосовують у своїх дослідженнях системно-синергетичний аналіз. Водночас сьогодні має змінюватись філософське підґрунтя наукових пошуків в економічній науці — гносеологія все ширше має доповнюватись інструментарієм онтології, оскільки базовою ідеєю онтології виступає єдність господарської (економічної) діяльності людини з природним середовищем, що є простором її життєдіяльності. Завдяки застосування інструментарію онтології людина не лише є пасивним спостерігачем реальності та споживачем економічних благ, але стає «геологічною силою» за В. Вернадським, що своєю діяльністю суттєво змінює дійсність. Водночас саме інструментарій онтології дає змогу принципово інакше досліджувати одне з основних питань філософської науки про нібито об'єктивні передумови для протиставлення живої речовини та людської свідомості, відкриваючи можливості для моделювання свідомо організованої в межах простору біосферигосподарської діяльності. Таким чином, онтологічні засади розвитку економічної науки сьогодні дозволять не лише відображати людину з її матеріальними споживчими потребами, як економічного споживача, але і розкрити об'єктивні рушійні сили природи, що в сукупності є первинним джерелом продукування для неї цих економічних благ. Це дасть можливість запроваджувати засади збереження природного довкілля у всі людські господарські починання та поступового формування у населення екологічного світогляду на основі знань законів природи. Мова йде про необхідність цілісного сприйняття майбутнього з позиції «благовіння перед всім живим, що є у довкіллі».

Отже, можна констатувати, що сьогодні реальною проблемою є хибна механістична методологія економічної науки, яка ставиться до розвитку господарської діяльності як до вічного двигуна, що не залежить від ресурсів природного довкілля. Водночас економіка є лише підсистемою планетарної екосистеми-біосфери, яка є фізично скінченною, з обмеженим постачанням сонячної енергії з Космосу, яка є тим «природним фондом», що продукує ресурсопотоки для неї. Якщо світова економіка не звертає уваги (ігнорує) біофізичні обмеження, що випливають з законів існу-

вання планетарної екологічної системи, то вона є по своїй суті життєруйнуючою економікою. Ці обмеження є глобальними (парниковий ефект, озоновий шар, обсяг наземної продукції фотосинтезу тощо) та локальними (ерозія ґрунту, втрата лісів, зниження дебету підземних вод тощо). Водночас потрібно усвідомлювати, що життєві процеси на планеті залежать від безперервності потоку сонячної енергії. Тому біофізичні обмеження, щодо обсягу господарювання повинні стосуватись визначення межі споживання ресурсопотоків, що формуються в довкіллі для потреб економіки. Про це наголошував С. Подолинський, обґрунтовуючи концепцію енергетичного бюджету Землі. Водночас сьогодні очевидною є необхідність дотримання принципу негентропійної достатності в просторі біосфери [5; 7].

Тому завдання фізико-економічного моделювання нині полягає в тому, щоб здійснюватиекономічну діяльність у тих межах, які дозволять зберегти природну константу негентропії. Адже непомірне збільшення економічного навантаження на природні системи в процесі господарської діяльності збільшує її просторову природомісткість, що призводить до різнихнегативних змін у природі. Це створює мультиплікативний ефект, унаслідок чого картинасучасного світу стрімко змінюється. Сьогоднів Україні середня температура значно вища,ніж у попередні десять років (на 0,3–0,6°С),тоді як за минуле сторіччя вона зросла лишена 0,7°С. Це зумовлює інтенсивніше випаровування вологи з поверхневого шару ґрунту,як результат — на піщаних дюнах Полісся триватиме опустелювання. На Півдні України підвищення температури може спричинити посилення процесів підтоплення. Глобальні зміни клімату через зростання просторової природомісткості економіки призводять, зодного боку, до збільшення ареалів і розповсюдження добре адаптованих видів із широкою екологічною амплітудою, і скороченняпопуляції та зникнення слабко адаптованихвидів із вузькою амплітудою — з другого.

Усе це актуалізує визначення якісно нових(превентивних за своєю суттю) норм нагромадження та використання природного капіталу (*Кп*), які нами досліджуються в статті [6]. Як свідчать наведені обґрунтування,запас вільної енергії як енергетичного еквівалента працездатності природного капіталу *Кп* може змінюватись у таких напрямах:

1) надходження «інвестицій» негентропіїприводить до зростання сукупних запасів *F*;

2) збільшення сукупної ентропії S_n зумовлює зменшення запасів *F*, а отже — знижує біопродуктивність K_nна довготерміновий період.

Для досягнення стійкої біопродуктивності природного капіталу K_n насамперед потрібно виконати умову

$$\sigma - S_n = P_{vp} > 0, \quad (1)$$

де P_{vp}.— ціна біофізичної впорядкованостіK_n. Визначимо природну граничну схильність екосистеми до збереження біомаси K_n. Згідно із законом збереження біомаси, норма збереження K_n у ЕСГС є еквівалентноюдо P_{vp}. Якщо внутрішня енергія біомаси єпостійною, тоді

$$Q = Q(P_{vp}). \quad (2)$$

Наша задача подібна до моделі Р. Солоу, однак вона досліджує біофізичну функціюприродного капіталу з метою її оцінювання

$$\Delta P_{vp} = \sigma - Sn; \quad (3)$$
$$Sn = h \cdot P_{vp}; \quad (4)$$
$$Q = c + \sigma = (1 - S)\, Q + \sigma, \quad (5)$$

де S — норма збереження; h — коефіцієнт амортизації.

Звідси випливає, що

$$\sigma = S \cdot Q. \quad (6)$$

Для досягнення стійкості наземної екосистеми як ядра ЕСГС необхідно, щоб вонадосягла стаціонарного стану, тобто

$$\Delta P_{vp} = \sigma - h \cdot P_{vp} = 0; \quad (7)$$
$$P_{vpn} = \frac{\sigma}{h}. \quad (8)$$

Отже, за певної ціни біофізичної впорядкованості P*VP екосистема перебуває в стаціонарному стані.

Знайдемо рівень «золотого правила», характерного для моделі Р. Солоу. Гранична продуктивність K_n дорівнюватиме:

$$MPK = Q\,(P_{vp} + 1) - Q\,(P_{vp}), \quad (9)$$

де МРК — гранична продуктивність природного капіталу.

За умовою «золотого правила» чистийграничний продукт природного капіталу дорівнює нормі його амортизації:

$$MPK - h = 0 \text{ або } MPK = h. \quad (10)$$

На основі проведеного моделювання можна зробити такі висновки. Використанняприродного капіталу є екологічно збалан-

сованим, коли його обсяг забезпечує максимальне збереження природної впорядкованості кожної наземної природної екосистеми. Якщо запас природної впорядкованості (негентропії) відповідає «золотому правилу» нагромадження, то збереження природного капіталу досягає максимуму і нормайого економічного споживання має дорівнювати нормі його амортизації.

Отже, застосування системно-синергетичного підходу до визначення ***оцінки стійкості живої речовини в просторі біосферидає*** *змогу обґрунтувати якісно нові просторові норми здійснення економічної діяльності, які б враховували ризик її порушення і для довкілля і для економіки.*

Висновки та прогнози щодо подальших досліджень. Розвиваючи фізичну економію, як трансдисциплінарну науку, необхідно враховувати те, що ресурси біосфери є невичерпними лише при умові цілісності і неушкодженості біосферного макроорганізму. Якщо ж економічна діяльність порушила цю цілісність, то потрібно усвідомлювати, що ресурси біосфери є дефіцитними. Ентропійна»поведінка» традиційної господарської діяльності проявляється сьогодні саме в руйнуванні біосфери, зменшенні її біорізноманітності, забруднення простору, а, отже в розриві узгоджених ланок взаємодії з нею наземних екологічних систем. Ці системи є зв'язуючою компонентою між економікою і біосферою, тому будь-яке фізико-економічне моделювання мусить враховувати закони саморегуляції процесів у них.

Таким чином економічна наука мусить базуватись на принципі вдосконалення, а не знищення суспільства, враховуючи принцип універсальної (абсолютної) доданої вартості, що має природне, а не соціальне походження. В цьому контексті першочерговим є завданням економіки, що має стати життєзберігаючою за своєю сутністю, є забезпечення посередницької функції по перетворенню біоінформації, що надходить з Космосу до поверхні землі, в ефективну роботу. Тоді можна стверджувати, що ноосферна модель (за В. Вернадським) в економіці є сформованою.

Розвиваючи науку, від якої залежить життя на Землі, можна закласти фундамент для подальших системних фізико-економічних досліджень. Вони набувають особливої актуальності саме зараз, коли формуються нові наукові школи у світовій економічній думці, що спрямовані на пошук міждисциплінарних методологічних засад теорії сталого розвитку світу. Саме фізико-економічна теорія, що започаткована Великими Українцями — С. Подолинським, В. Вернадським і М. Руденком та далі розвивається має лежати в основі подальших фундаментальних дослі-

джень і моделей сучасної економіки. Вона має змінити систему вартісних орієнтирів світового грошового ринку та обличчя моделі світової економіки.

Література

1. Всемирная история экономической мысли. В 6 т., Т.1. — М.: Мысль, 1987.
2. *Подолинський С.А*. Вибрані твори / Упоряд. Л.Я. Корнійчук. — К.: КНЕУ, 2000. — 328 с.
3. *Руденко М*. Енергія прогресу: Нариси з фізичної економії / Вид. 2-е, доповнене. — Тернопіль: Джура, 2005. — 412 с.
4. *Вернадский В.И*. Химическое строение биосферы Земли и ее окружения. — М.: Наука, 1965. — 324 с.
5. *Гринів Л.С*. Розвиток фізичної економії: нові проблеми та моделі // Фізична економія: методологія дослідження та глобальна місія України. — К.: КНЕУ, 2009. — С. 178–187.
6. *Гринів Л.С*. Розвиток ідей В.І. Вернадського в новітній економічній науці / Л.С.Гринів // Вісник Національної академії наук України. — 2013. — № 7. — С. 44–52.
7. *Hryniv L.* Physical (Negentropy) FunctionofSustainableEconomy. ProblemsofEvaluations // EnvironmentalAccounting — Sustainable Development Indicators. — Prague. EMAN, 2009. — 115 p.

Статтю подано до редакції 14.11.13

УДК 330.342

В. В. Липов, д-р экон. наук, доцент,
Харьковский национальный
экономический университет

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНАЯ КОМПЛЕМЕНТАРНОСТЬ И ГЕТЕРОГЕНИЗАЦИЯ ЦИВИЛИЗАЦИОННЫХ МОДЕЛЕЙ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

АНОТАЦІЯ. Розглянуто інституційні передумови формування цивілізаційної специфіки соціально-економічних систем та механізми їх гетерогенізації (бріколаж, трансплантація, реінтерпретація, зміщення, вирощування). Розкрито специфіку інститутів як неявного, мовчазного знання та їх взаємозв'язок з основними рівнями регуляції діяльності (свідоме, несвідоме, підсвідоме, надсвідоме).

КЛЮЧОВІ СЛОВА: гетерогенізація, інститути, інституціональна комплементарність, соціально-економічні системи, цивілізації

© В. В. Липов, 2014